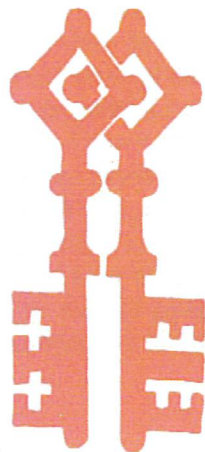
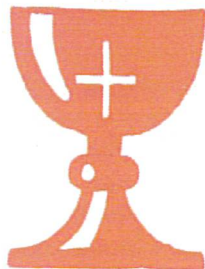
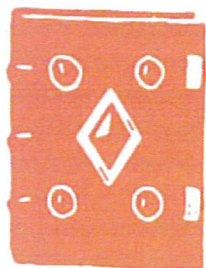

RE-FORMATIO

Meddelelser om Kirkelig Fornyelse i Danmark

ISSN 0903-6113

Fra festmessen ved landskonvent 2006 i Sct. Pauls kirke i Aarhus

Juli 2006. Nr.2

Lov og evangelium

I disse internationale, globale og økumeniske tider, hvor vi i Vesten sammen med mødet med mange forskellige kulturer langsomt er ved at miste sansen for det hellige, er fristelsen til at slå alle religioner sammen i en stor bunke, meget stor. Det er alt sammen bare religion, siger vi, og religion – det er noget med det overnaturlige. Om det er Jesus, Allah, Vishnu eller Buddha er ligegyldigt. Religion er det. Derfor kan vi ikke tage det så alvorligt. Jo, 18-tallets religionskritik har virkelig haft sin virkning!

Så kan en statsminister finde på at sige, at religion ikke må fylde noget i det offentlige rum – kun i privatsfæren. I den offentlige sfære gælder nemlig demokrati, lighed og menneskerettigheder, som ingen religiøs overbevisning må antaste. Hvad statsministeren glemmer er, at demokrati, lighed og menneskerettigheder med statsministerens udtalelser jo selv er blevet en religion, oveni købet en statsreligion, som tilmed gør sig absolutistisk og totalitær!

Over for hele dette religionsblanderier er det godt at fastholde, at ikke alene er vi alle religiøse – hvad enten vi ved af det eller ej – men at der er forskel på religiositet. Det meste religiositet er noget vrøvl og bras, som hæderlige og tænksomme mennesker ikke kan være bekendt at holde fast ved. Det meste ubrugelige religiositet er ætervaderi uden for al virkelighed eller også benhård moral og politik.

Her priser jeg mig lykkelig over at være kristen og være det i evangelisk-luthersk skikkelse. *Ætervaderiet undgår vi* på grund af inkarnationen. Vi holder os til virkeligheden, den skabte virkelighed, den som Jesus har taget bolig i. Den virkelighed rummer den lov, som vi er bundne til og aldrig kan slippe bort fra. Vi er nemlig ikke antinomister, som Steen Sunesen skriver om i sin formandstale i dette nr. Vi bilder os ikke ind, at vi er noget – vi er jo syndere, som ikke fortjener andet end fortabelse. Fortabes vi, sker der os jo ikke nogen uret. Tænk, der er nogen, som synes, fortabelsen er så umenneskelig. Jeg synes netop den er så menneskelig. Dyrene omfatter den i hvert fald ikke. Men på grund af Jesus har vi fået mulighed for at blive frelst – netop mulighed – for siger vi nej til Jesus er der jo ikke mere at gøre for os fortabte.

Den benhårde moral og politisering af troen undgår vi på grund af Jesu offer for os. Ved sit offer har han betalt for vor synd og vor død, og derved går vi fri. Der er ikke brug for andre ofre, som Søren Ulrik Thomsen skriver i den bog, som anmeldes i dette blad. Hverken skal vi gøre os selv til offer eller gøre andre til det. Vi er blevet frigjorte. Det er dette hans frigørende offer, som er nærværende på kirkens alter, og som rækkes os, når vi fejrer den hellige nadver. *O kærligheds Ånd! Det evige liv i*

fuldkommenheds bånd! o, smelt du vort hjerte ved højaltrets ild, og klar du jordklimpen i solglansen mild, så glade vi føler, os skabes i bryst de levendes lyst! (Grundtvig)

Andre muligheder har et syndigt menneske ikke på denne jord. Skal vi have muligheder for at gøre verden til at holde ud – mere kan vi vist ikke forvente at kunne gøre – må vi ty hen til den kærlighed, der giver sig selv hen, og lade os røres af den.

Lov og evangelium – det er temaet for dette nummer. Og det er svaret til alle verdens religioner – ikke alene de ætervadende, som flygter ind i en uvirkelig metafysisk verden eller ind i eget indre, men også dem med en benhård moral og politisering på programmet, som muhamedanismen er et afskrækkende eksempel på, og såmænd også kulturradikale moralister, der trives i bedste velgående inden for alle partier.

Guds lov – ikke menneskers –, det er den, som dømmer os, og Guds kærlighed, ikke menneskers, det er den, som frelser os i sit evige nærvær på kirkens alter. Det er kristendom – det er højkirkelighed – det er befrielse!

Prædiken

Kristi legeme

Epistel: 1. Kor 11,23-29

Evangelium: Joh 6,55-58

Af René Yde

Kære brødre og søstre! Kære kristne forsamlede til denne messe for Kristi Legeme! Eller – for til ære for emnet at tage udgangspunkt i et dansk nadverritual: Kære Kristi venner!

I påsken 2004 var der premiere på en dramadokumentarisk film i biograferne. Dramadokumentarisk – fordi det var en dramatisering af en historisk begivenhed. Det er en særdeles voldelig og blodig film, men den er et kunstnerisk mesterværk af stor åndelig betydning, der allerede nu må regnes for en klassiker indenfor sin genre. Filmen er Mel Gibsons *"The Passion of the Christ"* eller på dansk: *"Kristi lidelse"*. Det er en stærk og vidunderlig prædiken i billedform over Jesu lidelse og korsfæstelse.

I løbet af filmen er der en række tilbageblik til tidligere episoder i Jesu liv, der på en vidunderlig måde udlægger og forklarer begivenhederne Langfredag og deres betydning. På Golgatha, mens forberedelserne til korsfæstelsen sker, kommer der et tilbageblik til det tidspunkt Skærtorsdag aften, hvor Jesus tager brodet og siger:

"Tag dette og spis det, for dette er mit legeme, som gives for jer," hvorefter Jesus løfter brødet mod himlen. Filmen klipper på ny tilbage til Golgatha, hvor man ser korset med Jesus blive rejst mod himlen. Mens Jesus hænger på korset og blodet fra hans utallige sår og fra hans hænder og fødder i tunge dråber drypper ned på klippen, kommer der endnu et tilbageblik, hvor man ser Jesus hælde vinen op i kalken, tage den i sine hænder og sige: "Tag denne og drik alle heraf, for dette er mit blod, pagtens blod, som udgydes for jer og for mange til syndernes forladelse. Gør dette til min ihukommelse."

Det er ikke mærkeligt, at Mel Gibson under arbejdet med filmen dagligt deltog i fejringen af messen, for i denne tjeneste at finde styrke og åndelig indsigt, der kunne gøre det muligt for ham at lave denne vidunderlige film. Ja, så vidt jeg har forstået, så medvirkede han endog som ministrant ved fejringen af messen, fordi det er den tjeneste, i hvilken Jesus har efterladt os ihukommelsen af sin lidelse - den lidelse, som *"The Passion of the Christ"* handler om.

Dengang Gud skabte himlen og jorden og skabte mennesket i sit billede og efter sin lighed - dengang Herren tog noget af markens jord og formede Adam og blæste livsånde i hans næsebor, da gav Den Levende liv og eksistens til sin skabning. I sin overstrømmende godhed og kærlighed skabte Gud mennesket og gav det del i sin egen værens- og eksistensform: Livet.

Man kunne måske sige, at Gud i kærlighed åbnede sit hjerte for sin skabning og lod sit eget liv strømme over i Adam, så han blev en levende sjæl.

I den gamle babyloniske mytologi findes der en skabelsesmyte. Den handler om guden Bel, der så den øde jord og besluttede at skabe mennesker. Han gav en anden gud befaling til at halshugge sig og blande markens ler med sit blod - af dette stof skabtes menneskene.

Spekulation og digtning, må vi vel sige, som har fjernet beretningen langt fra den tilgrundsiggende historiske virkelighed, men måske ligger der alligevel en hemmelig, omfindtlig sandhedsnerve i tanken om skaberen, der udgyder sit blod, for at hans skabning kan leve.

Mon Gud den Almægtige virkelig blandede sit blod i den agerjord, han skabte Adam af?

Mon Herren virkelig åbnede sit hjerte for at give liv til sin skabning og lod sit eget livgivende blod strømme over i jordklumpen?

Det er i hvert fald en smuk tanke, at Skaberen gav sit hjerteblod for at give liv til sin skabning! Mennesket fik livet af Gud, og det var meningen, at det skulle blive ved med dagligt at modtage livet som en kærlighedens gave fra sin skaber, men efter at Adam havde overtrådt Herrens bud, efter at mennesket af egen fri vilje var trådt ud af livets og kærlighedens fællesskab med den levende Gud, kom døden. Adam døde på den dag, da han brød Guds bud, selvom han levede i næsten 1000 år og avlede sønner og døtre. Efter syndefaldet var mennesket kun et genfærd, der bleg og gustent som et lig vaklede rundt i denne lidelsens og dødens

verden. Livet var borte. Mennesket var dødt, og det kunne kun blive levende igen, hvis Gud på ny ville give sit hjerteblod for det. Der måtte ske en ny skabelse, hvis mennesket skulle vende tilbage til livet.

Når man læser den beretning om skabelsen, som Moses ben Amram skrev, og hvis lære han prøvede for Guds åsyn, vil man se, at Gud skabte mennesket på en fredag, så mon det er helt tilfældigt, at Jesus led, blev korsfæstet og døde på en fredag?

Langfredag åbnede Gud af kærlighed til sin døde skabning sit hjerte og udgød sit blod for at mennesket atter kunne leve.

Dagen før han led - i den nat, da han blev forrådt, - indstiftede Herren Jesus en tjeneste, der skal tjene til vor og hele verdens frelse. Denne tjeneste er kirkens gudstjeneste, messen, den hellige nadver. Det er en livets tjeneste, der er indstiftet, for at vi kan få del i Jesu nyskabelse på Golgatha. Når vi fejrer nadveren, får vi del i Jesu helliggørende, livsfornyende og forvandlende kræfter, der flyder fra korset og ned i kalken på kirkens alter. På samme måde som korsfæstelsen er centrum i Jesu frelsergerning er alterets sakramente centrum i kirkens gudstjeneste. Paulus siger jo i denne messes epistel: "Thi så ofte, som I æder dette brød og drikker kalken, forkynder I Herrens død, indtil han kommer."

Der er en dyb, åndelig forbindelse mellem korset (*peger på korset ved siden af prædikestolen*), hvor Jesus hengav sit legeme og udgød sit blod og alteret (*peger på alteret*), hvor Jesu frelsergerning på en mystisk måde bliver nærværende og nutidig for os her i dag i Sct. Pauls Kirke. På Jesu befaling frembærer vi brødet og kalken på kirkens alter til ihukommelse af hans lidelse. Nadveren er således det rene madoffer af brød og vin, som er forudsagt af profeten Malakias, igennem hvem Herren sagde: "Fra øst til vest er en mit navn stort blandt folkene. Overalt bliver der tændt offerild og bragt rene offergaver til mit navn, for mit navn er stort blandt folkene." (Mal 1,11)

Men nadveren er ikke bare forudsagt i den gamle pagt, der findes også en række forbilleder på denne tjeneste.

I skabelsens bog hører vi om tre skikkelser, der på mystisk vis er en forberedelse af Kristi og kirkens offertjeneste.

Abel frembar det første offer efter syndefaldet. Det var et blodigt offer af markens dyr. Vi hører, at Gud modtog hans offer, fordi han var retfærdig og troede på Gud, men måske ligger der mere i det. Hvordan opkom overhovedet den tanke at frembære de blodige ofre? Var det måske et desperat forsøg på at formå den levende Gud til på ny at udgyde sit hjerteblod for det døde menneske? Abraham er en anden, som frembar et offer for Gud. Her tænker vi vel i første række på hans villighed til at ofre sin egen søn Isak, men som vi ved, afbrød en engel Abraham og gav ham lov til at udløse sin søn med en vædder.

En vædder! Måske er Abrahams tanker i dette øjeblik gået til dengang han var i Ægypten og så en statue af den ægyptiske gud Knum, skaberen og livgiveren, der i den ægyptiske mytologi og billedkunst havde form som en vædder?

En vædder! - og nu fik Abraham lov til at udløse sin elskede søn Isak med netop en vædder.

Nu ved vi, at dette var en foregribelse af ofringen af Guds Lam, som bærer alle verdens synder. Endnu en foregribelse af kirkens offertjeneste findes der i skabelsens bog: Melkisedek, der frembar et offer af brød og vin. I den psalme, som vi har sunget ved vesper, hører vi om Kristus: "Herren har svoret og angret det ej: Du er præst evindeligt på Melkisedeks vis." Jesus er præst i evighed på Melkisedeks vis. Det betyder, at Jesus i himlen, i evigheden, nu træder frem for Guds åsyn. Som vor evige ypperstepræst gør han tjeneste ved den himmelske helligdom. Jesus peger på sig selv, på sit på korset ofrede legeme og blod og siger: "Se, fader, dette gjorde jeg til frelse for alle mennesker og for hele verden."

På samme måde træder han her og nu frem i tiden gennem sin tjener, præsten, og frembærer et offer af brød og vin til ihukommelse af sin lidelse. Derfor er messen verdens midtpunkt. Den er en glædesfest, der fejrer nyskabelsen og verdens frelse.

Til afslutning: En klog mand har kaldt kristendommen: "Mysteriet om de levende døde og de døde, som lever!" Den tager vi lige én gang til: "Mysteriet om de levende døde og de døde, som lever." Efter syndefaldet er mennesket blot en tom skal af stov og ler, ja måske er mennesket blot den lærenemme, ondskabsfulde, lille abekat, som nogle mener. Men hvis vi lever i kraft af Jesu nyskabelse på Golgatha og tager del i den hellige nadver, så får vi på ny del i livet. For som Jesus siger til os i evangeliet: "Den, som æder dette brød, skal leve evindeligt."

Ære være Faderen ...

Dryp

Trosbekendelse for sækularister:

Alt er lige meget, kun ikke produktionen og forbruget.

Indsendt af Munken Fotius, Parakletens kloster, Attica, Grækenland

Redaktionens kommentar: Den er da vist nok direkte tyvstjålet fra Arla under Muhammed-krisen

Formandstale ved konvent 2006

Er loven sat ud af kraft?

Af Steen Sunesen

Havde FKF været en modebevægelse eller en modeforening, så ville jeg jo i en eller anden grad være forpligtet på at tale om enten om Da Vinci-mysteriet eller mejerigiganten Arlas genvordigheder i Mellemøsten som følge af nogle famøse profettegninger af Muhammed i Jyllands-Posten sidste efterår.

Men nu er FKF slet ikke i den forstand en modeforening, så jeg vil ikke tale om Da Vinci eller profettegninger — overhovedet.

Hvad vil jeg så? Jeg vil læne mig op ad dem, der har indsigt. Hvad skulle jeg ellers? Peter Plys siger det så vist: „Nogen har forstand, andre har ikke”. K. K. Steincke, manden bag Socialreformen af 1933 hævdede i samme ånd: „Forældede tanker er altid aktuelle”.

Det er en stor trøst, når man selv er ganske fantasiforladt og har så svært ved at finde på, og helst skal have skåret det hele ud i pap. Et bestemt emne har i den senere tid dog gang på gang meldt sig i mine tanker, når tankerne har kredset om denne anledning: at skulle holde formandstale.

Skal

Det drejer sig om det lille ord: „skal”. Jeg ved ikke hvorfor, men det skal jeg altså.

Var jeg from, ville jeg sige, at det var blevet mig givet ovenfra. Og når noget bliver givet én ovenfra, kan man som Rasmus prøve at gøre det modsatte — og så siden gøre, hvad man har fået besked på, hvis en anden chance da gives.

For når man skal, så skal man. Det ligger jo i ordet, også selv om man ikke har den mindste smule lyst.

Inspirationen til at sætte fokus på det lille ord „skal” takker jeg udover forsynet bl.a. Stig Olesen for.

I en søndagsudgave af JP, den 19. marts i år, var han så venlig at gøre opmærksom på, at vi lever i 50-året for den gadget, der om noget, er blevet det ypperligste symbol på rastløsheden og den gamle Adams stræben efter stadig mere selvbestemmelse.

Hør bare:

„Selvfølgelig kan man fyre sin kæreste med en hurtig SMS. Man har vel den store programpakke eller hva’? Og truer renten med at stige, så ændrer man da bare sit flexlån med en mail til bankrådgiveren, hvis man da ikke bare sælger andelslejligheden og dropper socialrådgiverstudiet i Århus for i stedet at blive ergoterapeut i Holstebro eller læse sammenlignende litteratur i København.

For naturligvis er man da en god kristen, men Højsangen går nu også vældig Gfint i spænd med lidt tantrisk sex og islam i lightudgave som ham Naser Khader. Og Politiken er virkelig en god avis. Men højest i tre måneder med introduktionsrabat. Derefter er Berlingske Tidende klart bedre. I hvert fald frem til 1. juni.

Fleuretfægtning? Nej, det var sidste år. Nu er det sjovere at ride på islandsk pony. Konservativ? Ja, af hele mit hjerte, men næste gang stemmer jeg nok på Villy Søvndal”.

Sådan indleder Stig Olesen sin informative og ganske humoristiske helside. Anledningen til artiklen var 50-året for Robert Adlers trådløse fjernbetjening (som jeg ovenfor kaldte rastløshedens symbol). Den ændrede ifølge Olesen „ikke blot vores måde at se fjernsyn på, men også den måde, hvorpå vi træffer og effektuerer beslutninger”.

Jeg tager ham på ordet.

Med fjernbetjeningen blev selve magtforholdet i familierne forrykket et par meter bagud til fars lænestol.

Olesen nævner sin barndoms forunderlige B & O model, hvor fjernbetjeningen endnu ikke var blevet trådløs, men dog var fjernbetjening og forbundet til tv’et med en fem meter lang ledning.

Venner og familier fra nær og fjern måtte komme på besøg for at skrue og dreje på knapperne. Så epokegørende var det.

Vi kan se for os, hvordan ledningen nærmest bliver en levende snubletråd for en omsorgsfuld mor, der kommer balancerende ind med kopperne og aftenkaffen på bakken.

„Pas på ledningen” blev en almindelig kommentar i hjemmet; helt på linie med „Luk døren” og „Løft fødderne”. Og dér hvilede magten så trygt, i fars lænestol, indtil „det blev almindeligt med tv-apparater på alle børneværelser, og fædres magtudøvelse dermed blev væsentligt indskrænket”.

Kirkehistorisk pendant

Den kirkehistoriske pendant er intet mindre end slående.

Vi behøver blot at tænke på den i hine tider i kirken lankede Bibel. Den var en kostelig skat, omgærdet med respekt og ærefrygt. For lægmanden var den en lukket bog som præstens lærde latin: Hokus Pokus.

Men så kom Gutenberg og bogtrykkerkunsten, og så skal jeg da lige love for, at magtudøvelsen og magtbalancen forrykkedes mere end et par meter tilbage.

Bibelen blev tilgængelig, opnåelig, og med tiden hver mands eje – og det vel at mærke uden enhedskirken og præsten som autoritativ førstelæser.

TV-mediets lynhistorie i vor tid, som vi alle har i frisk erindring fra ”Krøniken” og som nogle af de her tilstedeværende har gennemlevet, udviser en slående parallel til den vesterlandske kirkes århundredelange historie. Vi skal blot skifte et par ord ud for at øjne paralleliteten.

- I stedet for kirke skal vi tænke kanal.
- I stedet for pave generaldirektør.
- I stedet for præst reporter.

Kan I se det for jer?

På rekordtid er det gået fra enhedskanal, — over Radio Merkurs piratudsendelser og 68’er-generationens reformatriske oprør med statsradiofonien til hele den mangfoldighed af kanaler vi har nu.

Engang havde vi alle samme referencepunkt, — fordi enhedskanalen af helt uransagelige årsager havde valgt at programsætte en timelang direkte transmission fra „Danmarksmesterskaberne i tre bande karambole” og dermed taget hele den fjernsynshungrende befolkning som gidsel under Gunnar Nu’s begejstrede vejledning. Man måtte tage, hvad der kom. For der var kun den ene kanal. Også når det gjaldt Nordvision og Finsk TV-drama.

Helt anderledes er det nu, efter at enhedskanalen måtte opgive sit monopol. Hvor mange kanaler har vi ikke?

Selvbestemmelsens håndgribelige symbol

Vi lever i 50-året for „magtens” opfindelse, selvbestemmelsens håndgribelige symbol. Oprindeligt handlede det ifølge Olesen om at undgå de evigt tilbagevendende reklameblokke på TV.

Derfor fjernbetjeningen. Derfor magten. Derfor zapperen.

Vi gider ikke overfaldes af reklamer. Det har tv-producenterne opdaget, så derfor begynder de – lumske og beregnende som de er – at droppe rulleteksterne og lade programmer og reklameblokke flyde sammen i usynlige overgange.

Det nyeste modtræk fra forbrugerside overfor den udvikling er zipping og grazing. Det første vil sige, at man optager aftenens programflade på video eller dvd, og så spoler man forbi reklamerne.

Det andet vil sige, at man på computeren samler „elementer fra forskellige udsendelser til et helt personligt program, som man gider at se på i længere tid.”

Herpå afrunder Stig Olesen sin artikel:

„Endnu lader virkeligheden sig ikke redigere på helt samme måde. Men vi arbejder på det.

I Danmark falder hver femte universitetsstuderende fra i løbet af det første år, hvert fjerde ægteskab bliver opløst inden ti år, mens et boliglån i gennemsnit kun løber i syv år.

Tilværelsen er ikke for fastligere.

Tilbage står blot ved 50 års dagen mysteriet om, hvorfor batterierne altid falder ud og triller ind under sofaen, når fjernbetjeningen ryger på gulvet?”

Såvidt Olesen i JP.

Tilværelsen er ikke for fastligere

Tilværelsen er ikke for fastligere. Deri har Olesen ret. Rastløsheden er på stadig erobringstogt overalt, hvor vi ser os omkring (vel at mærke med de øjne Æslet fra Peter Plys repræsenterer).

Prædikerer sætter præcist ord på, hvordan det er: „Alt er tomhed og jag efter vind” – og så prøver man at overgå hinanden i det.

Fordybelse er følgelig blevet et fremmedord (undtagen lige på DR 2 forstås), og fordybelsen måles i den tid, det tager at række ud efter fjernbetjeningen, og komme væk fra det vi ikke gider. Underholdning og pjat er in.

Og selv på DR 2 kan de kvikke iagttagere se, at fordybelsen er tilrettelagt i små bidder. For med „magten” i hånden er det så som så med beskuerens loyalitet. I det sekund kedsomheden eller irritationen kommer snigende og overmander, så er det væk, videre til en anden kanal.

Sådan er medievirkeligheden.

På rekordtid har man gennemgået en parallel udvikling til den vesterlandske kirkes historie fra enhed til pluralitet.

I den forbindelse kan man omvendt spørge, om kirken nu er ved at gennemgå eller står foran at skulle gennemgå en parallel udvikling til fjernsynets og programfladens udvikling.

Har vi i Tv-underholdningsindustriens dagsorden en brugbar fremtidsprognose, som kirken kan spejle sig i?

Det lille ord ”skal”

Og her kommer vi så til det, der gang på gang har meldt sig i mine tanker i anledning af formandstalen: Når rastløsheden tager overhånd, og vi stedse mere selv vil bestemme, hvad vi gider, er der så overhovedet plads til det lille ord: „skal”?

Har jeg ret i at evangeliet i zappervirkelighedens æra står i fare for at udvandes og reduceres til håndsrekning, livshjælp, sikkerhedsnet (og blot det) tilsat allehånde ingredienser fra både nær og fjern? Og sker det ikke direkte fra prædikestolen, der er jo heldigvis præster som er både sit kald og sin opgave bevidst, så forhindrer det ingenlunde kirkegængerne i mentalt at zappe væk, tænke sit, og høre det, de vil høre, tilsætte, hvad de vil, også selvom det slet ikke er sagt eller ment.

Har jeg ret i at loven — det lillebitte ord „skal” — overses, glemmes, negligeres, forbigås?

Har jeg ret i, at der næsten instinktivt zappes væk fra, hvad der lugter af loven og dens fingeraftryk; at vi er blevet allergisk over for loven, som over for reklamer?

Eller ser jeg spøgelser?

Jeg håber det, jeg håber at det kun er mig selv, der har noget i klemme med det lille ord „skal”, men hvis det ikke er tilfældet, hvis det ikke kun er mig, hvis det er mere udbredt, hvis det er en folkesyge, en pandemi, hvad så?

Ja, så er de forældede tanker heldigvis altid aktuelle, og vi kan gå til Bonhoeffer, og hans tale om „billig nåde”.

Så her står jeg med det lille ord „skal” og også med det noget længere ord „antinomisme”. Der skal jo også tages hensyn til dem, der er glade for lange indholdsmættede ord.

Gang på gang melder de deres ankomst. Jeg kan ikke slippe dem. Så derom må jeg tale, og I må lytte — og omvendt.

Her er nemlig noget vigtigt for den kirkelige fornyelse hos et menneske, en menighed, en kirke, et folk, som ikke så gerne må gå i glemmebogen, om det skal kunne leve et glad og ægte kristenliv.

Det lille ord „skal” er ikke kun et ubetydeligt forord, der sagtens kan springes over uden det går ud over hele sammenhængen. Nej, uden dette „skal” mistes sammenhængen.

Evangeliet reduceres fra det glædelige budskab til selvfølgelighed. Kirken og verden smelter sammen. Frelse og fortabelse udjævnes. Alt bliver så selvfølgeligt — og selvfølgeligheder, de glider i glemmebogen så let som ingenting.

Kun hvor dette „skal” er såvel evangeliets fortegn som dets rette efterklang, skrives Jesus på hjertet som konge og Gud. For loven er netop ikke sat ud af kraft i den apostolske forkyndelse. Den er stadfæstet. Når man skal, så skal man — hvad enten man gider eller ej. Hvad enten man har lyst eller ej.

Hvad siger vor Herre?

Mange falske profeter skal stå frem og føre mange vild. Og fordi lovløsheden tager overhånd, skal kærligheden blive kold hos de fleste. Men den, der holder ud til enden, skal frelses. Og dette evangelium om Riget skal prædikes i hele verden som vidnesbyrd for alle folkeslag, og så skal enden komme.

Matt 24,11 – 14

Fordi lovløsheden tager overhånd

Lov og kærlighed hænger sammen. Når loven ikke stadfæstes, håndhæves, efterleves, så går det ud over kærligheden, for kærligheden er aldrig ud i det blå. Kærligheden er altid kærlighed indenfor nogle givne rammer. Opløses disse rammer får kærligheden trange kår. Man mister orienteringen af, hvad der er op og ned, til højre og til venstre, ret og vrangt.

Derfor gælder det, om ikke for egen skyld, så for børnenes skyld, at tage opgøret med lovløsheden, samfundsmæssigt som kirkeligt.

Jeg tror vi trænger til det – igen. Gud, giv os nogen, der evner det. Andre har taget kampen op før

Antinomismen – en vranglære i folkekirken

Konvent for Kirke og Theologi havde emnet på programmet ved deres samling Allehelgen 1986. Foredragene ved konventet blev udgivet i 1987.

-Peter V. Legarth, lærer ved Menighedsfakultetet, bidrager med en bibeltime over Rom 3,21-31.

- Edvin Larsson, professor, teol. dr., Oslo spørger: „Är Jesu evangelium antinomistisk?” Efter en indledende begrebsafklaring lyder spørgsmålet: „Är Jesu Gudsriges forkyndelse förbunden med några krav?”.

- Ulrich Assendorf, pastor, Dr., Hannover, sætter fokus på: „Luthers kamp mod antinomismen”.

- Regin Prenter, professor, dr. theol, Bedsted, afrunder med et foredrag, der bærer titlen: „Antinomismen i forkyndelse og liturgi”.

Her er stof til refleksion. Havde jeg tid gengav jeg dem alle, men den tid har jeg ikke, så derfor: Læs den lille indholdsmættede sag. Genlæs den. Reflekter over den. Konvent for Kirke og Theologi er ikke ene om at sætte fokus på problemstillingen. Heldigvis, for så kunne man sige at det var et højrefløjsanliggende, der ikke kom andre end højrefløjsfolk ved.

Loven

Søren Krarup har faktisk også sat fokus på problemstillingen.

Han gjorde det nogle år tidligere ved udgivelsen af „Loven” på forlaget Lindhardt og Ringhof i 1980. Og dem, der kender Tidehvervs historie, kan sikkert efter nogen granskning nævne andre udgivelser eller artikler, hvor man har været ude i samme ærinde.

Kan hende, at det er det emne vi på ny skal opholde os ved, måske til næste konvent, måske i næste udgivelse fra forlaget?

Hvordan kom det så vidt?

Hvordan kom det så vidt hos os i den danske folke(kirke)lige sammenhæng, at forkyndelsen af loven blev en randbemærkning, en hurtig overstået parentes, så antinomismen tog over?

Den lilla fra Konventet konstaterer, at det er tilfældet, men kommer ikke med længere forklaringer på hvorfor og hvorledes det skete.

Assendorf peger dog på to grunde til at Luthers kamp mod antinomierne stadig har betydning for nutidens teologi.

Den ene grund skal søges i den Barth' ske forsoningslæres perfektionisme med den latente altforsoningslære og i den dermed givne udjævning af forskellen mellem kirke og verden. Er disse forudsætninger til stede, bortfalder modstillingen af lov og evangelium og dermed nødvendigheden af en forkyndelse af loven i forbindelse med evangelieforkyndelsen.

Over menneskets emancipation er Guds fordring i form af loven gået i glemme. Men dermed ophører Evangeliet med at være det gladelige budskab. Når Evangeliet går tabt, fører det til ny lovished, frem for alt i form af politiske programmer og fordringer. Deraf følger også et nært slægtskab mellem nomisme og antinomisme, som vi i dag har at gøre med i tallose variationer.

Den anden grund, der gør det stadig mere påtrængende at tage dette emne op til behandling, er en indre luthersk grund. Man kan iagttagende, at korsteologien stort set drives på bekostning af opstandelsesteologien, idet man stadig forveksler begge dele, nemlig forveksler opstandelsesteologien med theologia gloriae.

Denne tendens forstærkes yderligere ved en anden forveksling, der består i, at man ikke mere ved forskel på Kristi kors og dennesidig undertrykkelse. Men denne mangel ved opstandelsesteologien fører endvidere til, at helliggørelsen ofte løsrives fra en absolut forstået retfærdiggørelse: Men begge komplekser understreger blot nødvendigheden af et fornyet opgør med antinomierne.

Krarup peger i sin bog på flere konkrete faktorer, der førte til antinomismens sejrsgang i efterkrigstiden. Han sætter navn på, og derved bliver det konkret. Han nævner de store: bl.a. Hal Koch, P G Lindhardt, Kaj Thanning, K.E. Løgstrup, Johannes Møllehave — så er det til at forholde sig til.

Jeg tillader mig at gengive et enkelt stykke fra Krarups bog. Det er det kapitel, der hedder Gudsrelationen, og når jeg har valgt netop dette stykke, er det fordi vort konvents tema er: *Alt det synliges og usynliges skaber.*

Gudsrelationen

For det gik sådan, at da N. Otto Jensen havde præsenteret den lutherske lære om lovens første brug, reagerede Kaj Thanning — Grundtvig-fortolkeren fremfor andre i efterkrigstiden — med stor og forbløffende heftighed. Der var noget i denne tale, der fik ham til at springe op som trolde af æske og bruge store bogstaver. I et foredrag på næste års sommermøde, i 1967, undsagde Thanning N. Otto Jensens foredrag og hele teologi og afslørede dermed en kløft, som tidehvervsgrundtviganismen er kommet alt for nemt henover.

Hvad drejede det sig om? Det drejede sig naturligvis om det, der altid er problemet i kristendommens sammenhæng: forholdet mellem lov og evangelium, mellem kristendom og menneskeliv. Kaj Thanning hævdede, at N. Otto Jensen var kommet i modstrid med alt, hvad ikke alene Tidehverv, men også han selv havde sagt hidtil. Fem år tidligere havde han nemlig talt om den fremadskridende sækularisering, og da havde han efter Thanings mening sagt, hvad der skulle siges. Thanning resumerede dette således:

„Jensen er også på linie med Grundtvig, når han siger, at i samfundsanliggender må den kristne gøre sine synspunkter og rettigheder gældende på lige fod med en hvilken som helst anden kristen eller ikke-kristen samfundsborger, og han må i samfunds- og kulturanliggender alene gøre samfundsmæssige, økonomiske, politiske, videnskabelige, humanitære synspunkter gældende og argumentere ud fra dem. Det svarer til Luthers ord om fornuften, der må følges inden for det verdslige regimente” (Tidehverv nr. 10 1967).

Grundtvig og Luther og N. Otto Jensen selv — det var ikke mærkeligt, at Kaj Thanning følte sig oprørt og mente at forsvare sandheden imod en fatal

udskridning. Den gode sandhed. Den endelige sandhed. Den sandhed, som vi havde taget til os i Studenterkredsen, og ud fra hvilken vi havde sat alt og alle på plads - sandheden om, „at i samfundsanliggender må den kristne gøre sine synspunkter og rettigheder gældende på lige fod med en hvilken som helst anden kristen eller ikke-kristen samfundsborger, og han må i samfunds- og kultur-anliggender alene gøre samfundsmæssige, økonomiske, politiske, videnskabelige, humanitære synspunkter gældende og argumentere ud fra dem”.

Jeg husker Thanings forargelse. Det fremgik af både ord og tone, at det var for galt, når N. Otto Jensen nu ville svigte denne vedtagne sandhed. Men havde han gjort det? I mine datidige øren lød det overbevisende, hvad Thaning hævdede, men der var dengang en del øren, som var lidt for meget indstillede på en lidt for banal melodi. Samtidig med, at N. Otto Jensen nemlig havde sagt, at ethvert menneskeliv altid er under loven, havde han også sagt, hvad Thaning nu oprørtes så grueligt over:

„De vil se, at der på ethvert område vil komme noget andet ud af det, hvis man på forhånd afskærer denne altomfattende relation til Gud og derved til et menneskes ubetingede ansvar over for Gud og giver sig til at analysere den menneskelige tilværelse eller tænke over et menneskes stilling i tilværelsen ud fra rent menneskelige forudsætninger og på det grundlag søger at finde ud af, hvilke love der må gælde inden for den, og hvilke forpligtelser et menneske i givet fald kan have”(Tidehverv nr. 6 1967).

Det var den altid gældende gudsrelation, N. Otto Jensen havde understreget - at mennesket er sat under tiltale af Guds ord og aldrig kan sige helle: nu er jeg bare borgerlig og verdslig og har ikke med Vorherre at gøre! For verdsligheden skal sættes af Gud. Ellers er den ikke verdslig, men fuld af alskens religiøsitet. Borgerligheden er følgen af evangeliets forkyndelse, og hvor forkyndelsen ikke sætter det borgerlige liv som borgerligt og kun borgerligt, bliver borgerligheden øjeblikkelig fuld af religion. Verdsligt regimente er altid, altid en frugt af forkyndelsen af åndeligt regimente - det var denne afgørende og i 1966 højst tiltrængte sandhed, N. Otto Jensen havde brugt sit foredrag til at fastholde.

Men den stødte altså Thaning på det voldsomste. Og hvorfor? Fordi Thaning med samt en hel del af os andre blev ramt af den. N. Otto Jensens enfoldige understregning af evangeliets fornødenhed styrede lige ned i og forstyrrede den grundtvigsk-tidehvervske metafysik, der i mange år havde ynglet i Studenterkredsen og Asperup præstegård og højskoleverdenen, og ifølge hvilken det borgerlige liv i sig selv var borgerligt. N. Otto Jensen sagde nej hertil: det borgerlige liv er ikke borgerligt som en egenskab ved det selv eller som en tilstand, men det bliver gjort borgerligt ved evangeliets forkyndelse. Der er ikke tale om tilstand, men om begivenhed. Der er ikke tale om en egenskab, men om en dom. Der er ikke tale om autonomi, men om en stadig forkyndelse af det forhold til Gud, som sætter verdsligt regimente.

Således udfordredes vi allesammen, alle vi alt for kloge, der havde fået tingene til at gå op og lavet os en systematik, på basis af hvilken det hele blev overkomme- ligt og lige til at finde ud af. Vi var blevet reproducenter af en skolastik, som vi mente at have fra Tidehverv, men nu kom en af de gamle tidehvervsfolk og slog systemet i stykker og gjorde os opmærksomme på, at livet går aldrig op. Vi havde opereret med forestillingen om en slags neutralt område, et menneskeliv uden for Guds herredømme, hvor man „bare” skulle bruge „fornuften”. Men en fornuft, der ikke er sat på plads af en ude fra kommende myndighed, er naturligvis ikke „bare” fornuftig. Den er fuld af religion. Den dyrker sin fornuft og tilbeder „fornuftige” menneskelige ordninger - men kristendommen siger, at du skal dyrke og tilbede Herren din Gud!

Og kun i gudsrelationens sammenhæng er fornuften da fornuft.

Men ikke sådan for Kaj Thaning. Ikke sådan for os superevangeliske. Vi havde forlængst fået anbragt skellet imellem Gud og det under fornuften hørende men- neskeliv, og på den måde blev evangeliet ikke bare ligegyldigt og overflødigt - et i luften frit flagrende lirumlarum - men på den måde blev også menneskelivet til en religiøs størrelse. Således havde grundtvigianismen allerede længe talt om det menneskelige i efterkrigstiden under påvirkning af den Grundtvig anno 1832, som Thaning havde gjort det til sin livsopgave at kanonisere. Sentimentalitet og sværmeri blomstrede i dens fodspor. Forgudelse af naturen og alt, hvad der var jævnt og muntert og "menneskeligt". Og vi, der i vores studietid havde lært lektien i den grundtvigsk-tidehvervske Studenterkreds, vi var blevet tilsvarende færdige og i grunden retfærdige.

Det var på denne baggrund en oprigtig forargelse, der bar Thaning. Hele systemet auf einmal ruineret! Alle slagordene var lavet og i flittigt omløb. Jorden tro! Livet tro! For menneskelivets skyld! Fornuften alene! Sådan blev der doceret fra mange prædike- og talerstole landet over, og nu kom N. Otto Jensen og gjorde lektien tvivlsom og usikker ved at sætte gudsrelationen som forudsætningen for det hele. Thanings stemme blev næsten skinger af irritation: „Mon vi så ikke skulle søge at holde tingene ude fra hinanden - for livets skyld: kristen forkyndelse af Guds bud og kulturkampen i det sækulariserede menneskeliv, hvor enhver argumenterer på lige fod med enhver?”

Ja, det var vor teologiske ambition i 50'erne og 60'erne: at kunne holde tingene ude fra hinanden og sætte forsvarlige etiketter på dem. Kristendom for sig og kulturkamp for sig. Evangelium for sig og politik for sig. Forkyndelse for sig og menneskeliv for sig. Nemme sondringer og fikse formuleringer, som kunne holde enhver tvivl, endsige fortvivlelse på lang afstand og sætte os i stand til at mestre tilværelsen - og debatten. Lige til at stikke i lommen. Grydeklare og håndterlige. Sig ordet, og så er den i orden ...

„Jeg bekender, at jeg forstår ikke et levende suk af det”, bedyrede Thaning i anledning af N. Otto Jensens enfoldige og evangeliske fastholdelse af relationen til

Gud som det i enhver sammenhæng afgørende og forudsætningen for alt: menneskeliv, politik og kulturdebat. „Man skal åbenbart - nu - passe på, hvad Jensen skriver om Luther”, fortsætter den forargede Thaning. „Også når han skriver, at for ham kan de to riger eller regimenter, lovens og evangeliets, ikke være uden det andet, men at de hverken må adskilles eller sammenblandes. Ja, Grundtvig ville sige med Luther, at evangeliet forudsætter loven i betydningen kærlighedsbuddet (lovens anden brug). Men er evangeliet hos Luther forudsætning for lovens første brug? Ikke for den menneskelige livsoplysning, der hos Grundtvig forekommer i stedet for lovens første brug”.

Men når Luther talte om lovens første brug, mon han så talte om det samme som Grundtvig, når denne sagde livsoplysning? Herom kan man have sine tvivl. Til loven hører myndighed og strenghed. Til oplysning om livet hører erfaring og erkendelse. Livsoplysning er for så vidt harmløshed. Men lover alvor og tyngde. Og først og fremmest: livsoplysning er sit eget mål og sin egen vægt, mens loven har fået sin opgave stillet af en ude fra kommende instans.

Hvor man med Thaning siger livsoplysning i stedet for lov, er forholdet derfor det, at man har revet lov og evangelium fra hinanden og gjort dem til separate størrelser. Men N. Otto Jensen havde sagt med Luther, at forholdet mellem lov og evangelium er dialektisk: de må ikke sammenblandes og ikke adskilles. Thaning og grundtvigianismen havde adskilt dem. Definitivt. Deraf talen om „bare” at bruge sin fornuft, deraf det alt for færdige og fingernemme ved den grundtvigsk-tidehvervske problemstilling. Teologi som tilstandsbetegnelser. Teologi, der var stivnet i færdige floskler - uden lidenskab og angst og anfægtelse. Teologi, der ikke kunne rage nogen.

Det var denne teologi, N. Otto Jensen undsagde i sit foredrag om lovens første brug.

Så langt Krarup. Ganske illustrativt, forekommer det mig.

Og lad os så slutte med et afsnit fra Prenters foredrag i den lilla:

Antinomismen i forkyndelse og liturgi

Antinomismen fjerner konsekvent lovens „Du skal...” fra menneskers selvforståelse. Og hvordan skulle den eller de, som ikke kender noget „Du skal”, som man ikke kan forhandle sig til rette med, kunne høre det glædelige budskab i det; søndagens evangelium fortæller om? Der bliver ingen alvor og derfor heller ingen glæde, hvor loven ikke gøres gældende på en sådan måde, at den radikalt skærer igennem vor tids forløjede livsopfattelse, som erstatter lovens „Du skal...” med den slappe permissivitets „Alt er tilladt”.

Hvor loven gøres gældende i sand lovforkyndelse, lyder altid konkret tale. Det sker på mange måder og i vidt forskellige sammenhænge. For lovens „Du skal...” opfattes kun af en samvittighed, der lader sig forpligte i det enkelte, det begrænsede, det helt bestemte. Samvittigheden forpligtes ikke af almenlydige

regler og maximer. Hvor der ingen sådan samvittighed findes, d.v.s. hvor den ikke lader sig vække af sin dvale, taler sand lovforkyndelse for døve øren.

Og det er i dagens Danmark det folkelige hovedspørgsmål, om lovforkyndelsen her hos os taler for døve øren.

I prædikenen, d.v.s. i søndagsgudstjenestens evangeliumsforkyndelse, er lovforkyndelsen kun med som forudsætning for og som følge af det egentlige budskab til menigheden. Evangeliet er ikke lov, og loven er ikke evangelium. Sammenblandes de, fornægtes samtidig evangeliet og loven. Men adskilles kan lov og evangelium lige så lidt som sammenblandes. Adskilles de, udarter prædikenen enten til moraliserende nomisme eller til permissiv antinomisme. Ganske vist er lovforkyndelsen kun med i forkyndelsen af evangeliet som forudsætning og følge, ikke som indhold. Men som forudsætning og følge, som evangelieforkyndelsens „hvorfra” og som dens „hvortil”, kan prædikenen ikke være sand lovforkyndelse foruden.

Den sande lovforkyndelse, som i den enkelte prædiken kan være indskrænket til få, men tydelige og rammende, sætninger, er helt underlagt den enkelte prædiketeksts herredømme. Den har intet at gøre med anstrengte forsøg på at prædike „dagsaktuelt”. Sådanne forsøg forråder ved deres tendens til at blive åndelig underholdning, interessante prædikener, deres antinomistiske herkomst. Lige så lidt har den med små moralske eller religiøse nålestik at gøre. Den slags vækker ikke syndserkendelse, men kun ærgrelse, berettiget ærgrelse for resten! For de har oftere, end præsten aner, men tilhørerne instinktivt opfatter, deres oprindelse i prædikantens krænkede forfængelighed.

Lovens personlige aktualisering („konkretisering”) er den enkelte samvittigheds sag. Den sandt forkyndte lov kan kun være et kald til samvittigheden. Den kan lige så lidt påtvinges samvittigheden, som evangeliets glæde kan påtvinges hjertet. Her har prædikanten virkelig intet andet at gøre end at lade ordet, dets sandhed i lov og evangelium, virke.

Men han må fra evangelierne og fra sin egen erfaring lade sig sige, at evangeliet ikke kan nå hjertet med sin glæde, den ubegrænsede og betingelsesløse nådes glæde, hvis ikke samvittigheden er ramt af loven. Loven er Guds, ikke vor. Derfor nævnes Guds navn, skaberens og dommerens navn, når loven siger „Du skal...”, hvad enten den enkelte hører det eller ej. Det er god luthersk anti-antinomisme, at evangeliet forfalskes, når loven jages ud af kirken. Antinomismen i forkyndelsen er derfor ikke nogen harmløs affære.

Grundtvig har engang - i 1863, altså hverken i 1810, i 1824 eller i 1832! - udtrykt denne gode lutherske erkendelse sådan:

Med Lynild og Torden,
Til Skælven for Jorden,
Er Loven Guds Røst,
Den, Kiød uvelkommen,

Slaar ned med Døds-Dommen
I Menneske-Bryst!

Men kun under Loven
Guds-Munden fra Oven
Neddalet til Jord,
Midt under Guds Torden,
Kan tone på Jorden
Et evigt Livs-Ord! (GSV V,248, 44 og 66)

Kun under loven, midt under Guds torden! Hvorfor? Fordi Guds nådes ord er tomme for dem, der ikke har anerkendt hans suveræne herredømme. Antinomismen i forkyndelsen synes at være denne generations store fare. Og antinomismen i forkyndelsen tømmer liturgien for mening. Liturgien er jo evangeliet som begivenhed, den begivenhed at vi - konkret føres ud af mørkets magt, ud af lovens rige, ind i Guds elskede Søns rige. Men hvis mørket fornægtes, hvis alt, hvad vi lever i og med, på forhånd erklæres for lys, er der ingen overgang fra mørke til lys, fuldbyrdet i dåben, ingen strid mellem det nye lys, hvor ind i vi ført, og mørket, vi kom fra, ingen styrkelse i denne strid ved næringen fra Herrens bord. Antinomismen i forkyndelsen gør liturgien til ceremoniel, uforpligtende, ked-sommeligt, glædesforladt ceremoniel.

Hvor antinomismen bemægtiger sig prædiken, bliver Herrens dag ikke længere hviledag. Thi hvor lovens myndighed fornægtes, er der ingen trældom at hvile fra. Hvor antinomismen udmarver evangelieforkyndelsen, bliver menighedens tjeneste på Herrens dag ikke længere en fest. Thi hvor trældommen under loven erklæres for bortfaldet sammen med lovens ubetingede myndighed, er der intet at feste for. Søndagenes og de store kirkeårsfesteres herlighed går under i antinomismens eliminering af forskellen mellem tro og fornægtelse, frelse og fortabelse.

Og mon ikke grunden til den udeblevne gudstjenestefornyelse i vor danske folkekirke er at søge her? Jeg skal ikke her komme ind på den liturgiske kommissions arbejde, men kan ikke tilbageholde en enkelt bemærkning: er der ikke en tydelig sammenhæng mellem den ringe interesse, der tilsyneladende har været i kommissionen for en virkelig fornyelse af nadverliturgien, hvori hele gudstjenestens festglæde samles og kulminerer, den festglæde, vi møder i de oldkirkelige liturgier og i de spor af urkristelig gudstjeneste, vi finder i Ny Testamente, f.eks. i Åbenbaringsbogen, det, man kunne kalde gudstjenestens eukaristiske tone, sammen med den store interesse for nye privatiserende og psykologiserende kollekter, et radikalt brud med traditionen fra oldtid og reformationstid, og for den i hele kristenheden ukendte fjernelse af epistlerne fra evangeliernes naboskab på den ene side og en antinomistisk evangelieforkyndelse på den anden side? Jeg lader spørgsmålet stå ubesvaret. Er der en helbredelse for den antinomistiske syge? Jeg

tror, at lovens myndighed må genopdages, erfares i folk og i menighed. Det bliver ingen let eller smertefri kur.

Der findes en gammel pinsebøn, som også — endnu da — lyder ved præstevielser i vor kirke: Emitte Spiritum tuum, Domine, et creabuntur et renovabis faciem terrae. — Deus, qui corda fidelium Sancti, tui Spiritus illustratione docuisti, da nobis in eodem Spiritu tuo recte sapere, et de eius semper sancta consolatione gaudere ... Ordret oversat (ikke ritualets gengivelse): Send din Ånd, Herre, og de skabes, og jordens åsyn fornyer du. (Sl. 104,30). — Gud, du, som ved din Helligånds oplysning har givet de troendes hjerter kundskab, giv os i denne din Ånd at på den rette måde og altid være glade i hans hellige trøst.

Læst

Frihedens Ord i ufrihedens historie

Af Erik Sloth

Jacques Ellul: Kristendommens forvanskning

Oversat af Chr. Truelsen

Tidehvervs forlag 2005

199 s. kr. 199

Overskriften er hentet fra Monica Papazus essaysamling *Det hvileløse hjerte*, som jeg tidligere har haft lejlighed til at anmelde her i bladet. Heri er der en artikel, som er en introduktion til Jacques Ellul for danske læsere. For selv om Ellul (1912 – 1994) må anses for en af de største kristne tænkere i det 20. århundrede – og trods vor tids overflod af informationer om alt mellem himmel og jord – er han vist nok endnu så godt som ukendt i Danmark. Han var en fremtrædende fransk intellektuel, oprindelig doktor i jura, universitetsprofessor og en myreflittig forfatter til omkring ved tusind artikler og essays og ca. et halvt hundrede værker indenfor flere forskellige fag: Jura, historie, sociologi og teologi. Det er et af hans væsentligste theologiske værker, (udkommet i Frankrig i 1984) som nu foreligger på dansk på Tidehvervs forlag, oversat af Chr. Truelsen og med forord af Monica Papazu.

Som titlen antyder, skildrer værket den fordrejning, ja, det forræderi, som er foregået i forhold til den kristne åbenbaring, siden kristendommen trådte ind i verden. Et forræderi, som for alvor tog fart med kristendommens forvandling fra at være en fælles tro for en forfulgt minoritet - til statsreligion med kejser Konstantin i det 4. århundrede. Ellul kan ikke se udviklingen op gennem kirkens

og theologiens historie som andet end et forræderi mod den oprindelige, bibelske åbenbaring. Men samtidig tager han afstand fra de mere vulgære og forenklede indvendinger mod kristendommen og kirken. (Overdrivelsen af inkquisitionens betydning etc.).

Den oprindelige kristendom er blevet forvandlet til en -isme på linje med andre ismer. I den franske titel (*La subversion du christianisme*) ligger der et ordspil, som hentyder til denne forvanskning. Hvordan har dette forræderi, denne forvanskning kunnet finde sted, spørger Ellul. I et af bogens sidste afsnit forsøger han sig med et svar. Man har gjort historien til metafysik. Det var det, disciplene forsøgte, da de var sammen med Kristus på Forklarelsens bjerg og foreslog at bygge hytter, for at de for bestandig kunne blive dér, i det uforgængelige lys sammen med Ham og Moses og Elías. Det var, siger Ellul, *et forsøg på at fæstne en uforudsigelig bevægelse mod et mål i et stillestående, håndgribeligt, forklarligt system, som kan gentage sig.* (s. 199). Det er en fristelse, som altid er nærværende for det menneske, som lever i tiden, og som altid må se sig konfronteret med forgængeligheden og tomheden. Heroverfor må man prøve at finde noget trygt, en livsvisdom, en filosofi, som kan gøre det ubærlige til at bære. Tidligt i bogen er Ellul inde på dette menneskets forsøg på at fiksere åbenbaringen, det i sig selv dynamiske, i faste kategorier, i læresætninger, dogmer osv. Og ifølge Ellul er vi her ved noget helt afgørende, ja, ved selve ondets rod: *Det forekommer mig, at det hele går tilbage til én, forbavsende kolossal forandring i forståelsen af Åbenbaringen, nemlig overgangen fra historien til filosofien; jeg tror, at alle den kristne tænknings vildfarelser stammer derfra.* (s. 40). Allerede i oldkirken, da kristendommen omplantes på græsk grund, ser vi denne overgang fra historie til filosofi fuldblyndet: *Man har meget hurtigt glemt det væsentlige, at Bibelens Gud ikke åbenbarer et eller andet filosofisk system eller en metafysisk konstruktion, men Han går ind i menneskenes historie, Han ledsager sit folk.* (s. 41).

En anden fordrejning kommer af, at man har talt om synden, som om det var muligt at tale sandt kristeligt om synden uden samtidig at tale om tilgivelsen. Man har prøvet at beskrive mennesket som det i sig selv syndige, som mennesket uden Gud. Men, spørger Ellul: *Hvordan kunne han være "uden Gud", når Gud er Gud!? Kun som benådet kender man sig selv som synder. Som de "bogholdere" vi er, ønsker vi os en sikker fremtid, nemt forståelige pligter osv. I virkeligheden gribes vi af en sand rædsel for noget så fluktuerende* (Elluls udtryk, s. 203) som kærlighed og nåde. Og her er vi ved det, som Ellul kalder *Grundproblemet: Det utålelige*, som overskriften til et af bogens sidste afsnit lyder. (s. 205). Ja, Ellul kan ligefrem tale om *Åbenbaringens sociale utålelighed.* (s. 210). *Nåden er afskyelig for mennesket.* (s. 211). Når Gud erklærer mennesket retfærdigt, er det dybest set en krænkelse, for det berøver ham hans selvstændighed og hans evne til selv at være retfærdig. Ikke alene er jeg ikke selv ophav til den skænkede retfærdighed, men jeg ejer den ikke, den er ikke en medfødt egenskab ved min natur. Vi ønsker vished, stabilitet, vedvarende. *Hvor stolt er det ikke*, skriver Ellul, *at kunne fastslå: Din krop er din egen! At jeg ejer mine*

egenskaber, min skæbne. Nåden minder os med strenghed, men også nu og da med humor om, at alle disse krav ikke er andet end illusioner: *Din krop er din egen – jovist: som 60-årig vil du få at se, om den virkelig tilhører dig eller gigten!* (s. 216).

Noget andet, men nært beslægtet med nåden, som ifølge Ellul også er utåleligt for mennesket, er: *Friheden.* Og hermed er vi kommet til overskriften over denne anmeldelse: *Frihedens Ord i ufrihedens historie.* I forordet til bogen skriver Monica Papazu, at friheden er selve hjertet i Elluls livsforståelse. Den af Kristus skænkede frihed, som mennesket enten flygter fra i rædsel, fordi den er ensbetydende med et personligt ansvar – eller forsøger at gøre til sin ejendom, sin besiddelse. Det moderne menneske siger ganske ligefremt og i inderlig god tro, at han går ind for politisk frihed, at han er modstander af alle former for slaveri og undertrykkelse, ja, alle former for frihedsberøvelse. I bedste oplysningstradition tilslutter han sig den Adam, der stiller sig frit overfor Gud ved at overtræde Hans bud og tæ sig som sin egen herre. Ifølge oplysningsfilosofien er dét jo i virkeligheden begyndelsen til frihedens historie. Det er alt sammen meget smukt. Men samtidig er det løgn fra ende til anden. Det er ikke sandt, hævder Ellul, at mennesket ønsker at være frit. *Hvad han ønsker er at have uafhængighedens fordele uden nogen af frihedens pligter eller vanskeligheder.* (s. 222) Friheden er ikke til at udholde. For den er ikke en glad barnlig vandren rundt i en have fuld af blomster! Skriver Ellul. *Det er den også, ligesom den forvolder store glædesbølger, men dette kan ikke adskilles fra en streng afholdenhed fra kamp og fra våbenbrug og erobring! Det er forklaringen på, at de, som pludselig befinder sig i en tilstand af frihed, taber hovedet eller ønsker hurtigst muligt at vende tilbage til slaveriet.* (s. 222). Ellul minder om, at dette jo er en gammel historie. Da israelitterne var på vej gennem ørkenen efter befrielsen fra slaveriet i Ægypten, var de fristede til at vende tilbage til det, som ganske vist var ufrit, men hvor man trods alt var garanteret en mindsteløn samt regelmæssige måltider!

Jeg har endnu ikke omtalt en anden af de væsentlige årsager til den forvanskning, som åbenbaringen ifølge Ellul har været udsat for i løbet af kristendommens totusindårige historie. Jeg tænker på den de-sakralisering, den "af-helligelse", som kristendommen afstedkom i et hedensk, men gennemreligiøst samfund. De kristne oplevede ligefremt at blive hængt ud som *ateister* og dermed som samfundsfjender: *Romerne oplevede afgjort ikke den begyndende kristendom som en ny religion, men som en "antireligion".* (s. 81). Hvad kirken har gjort, er i vidt omfang et forsøg på en gensakralisering af naturen og af samfundet. Kirken har gennem tiden gennem sin organisation og sin teologi skabt sig en fast organisation og forsøgt at fiksere åbenbaringen i dogmer og læresætninger, som i mange tilfælde har været ensbetydende med en forvanskning af åbenbaringen til ukendelighed. Det er imidlertid ikke kun Romerkirken, men lige så meget den kirke, han selv tilhører: Den fransk-reformerte, og de andre reformatoriske kirker, som er på anklagebænken hos Ellul. Og Elluls angreb har ikke kun kirke-kritik som formål. De udspringer af hans lidenskab for åbenbaringen og af hans kærlighed til

sandheden. Denne kærlighed til sandheden gør, at han må spørge radikalt, om Helligånden da ikke længere er i sin kirke, for hvis Han ikke er, *hvad skal vi så gøre for fremtiden, vi som vedbliver at tro på dette ord, vi som beder og venter og undertiden forsøger at give udtryk for Guds kærlighed... hvis det hele har været en umådelig fejltagelse eller et uhyre forræderi, hvad skal vi så fortsætte med? Eller er løftet ikke blevet holdt og Helligånden til sidst blevet besejret?* (s. 255). Og han svarer straks selv: *Alligevel eksisterer kirken stadig, ødelagt som den er, splittet, forløjet, forræderisk, og den eksisterer slet ikke som institution eller organisation, men på trods deraf; den eksisterer trods alt som Kristi legeme og som sand kirke.* (s. 255 – 256). Ifølge Ellul vil der altid være en rest af sandhed i kirken, uanset dens skyld og dens forvildelser, for trods alt forbliver Gud tro mod sit løfte og tro mod det folk, Han har udvalgt sig. Uanset alle splittelser og vildfarelser forbliver kirken lige fuldt den levende Guds kirke. Gud har selv sat en grænse for forvanskningen af Hans åbenbaring, en grænse, som også døden selv må standse ved.

For Ellul spiller helgenerne en stor rolle i kirken, og det er ikke nødvendigvis eller udelukkende de helgener, der har fået en plads i kalenderen, der er vigtige: *Helgenerne kan være fuldstændig oversete og alene kendt af Gud selv. Det forbavsende ved kirkens historie er, at tværs igennem den enorme ødelæggelse, hvor alt er som overgået af termitter, dukker sandheden bestandigt frem på ny.* (s. 261). Det er ikke kun de store ånder, mystikerne, teologerne m. fl., det drejer sig om, men også de folkelige bevægelser, som til forskellige tider har givet præsteskabet eller folket et ”elektrochok”, som har kaldt dem tilbage til kilderne: til sandheden og til Skriften. Som et eksempel på en sådan ”grundkristelig” folkelig bevægelse nævner Ellul på bogens sidste sider Lech Walesas ”Solidaritet” i Polen. (s.267 ff.). Og så meget er efter min vurdering ubestrideligt, at i Polen under kommunismen har Romerkirken i sandhed og i ordets dybeste betydning været en *folkekirke*.

Jeg håber, det er lykkedes mig at give læserne et indtryk af, at der med Elluls bog er tale om et arbejde af stor lodighed og et kristeligt vidnesbyrd af usædvanlig styrke og lidenskab. Bogen vil givetvis ægge til modsigelse, såvel som den vil give anledning til begejstret tilslutning – og meget andet mellem disse to yderpunkter. Men den er under alle omstændigheder et grundigt studium værd, ikke kun som et værk for fagteologer, men, som alle væsentlige theologiske bøger, som et Ord til opmuntring og opbyggelse.

Re-formatio's Forlag

Olav Fog: ... og blev menneske: Formandstaler 1980–2000. 196 sider. 150 kr.

Monica Papazu: Det hvileløse hjerte. Essays. 298 sider. 250 kr.

Hans Nielsen: Ideologi eller kultur. 190 sider. 150 kr.

Læst

Pro Ecclesia

Af Olav Fog

Kritik af den negative opbyggelighed.

7 essays af Frederik Stjernfeldt & Søren Ulrik Thomsen.

Forlaget Vindrose 2005. 248 sider. Kr. 269,00

”Er det muligt både at tro på Gud og på oplysningen? Konservativt at ville bevare kirken og på samme tid progressivt at arbejde for konstant at forbedre menneskets vilkår i verden?”

Sådan spørger digteren Søren Ulrik Thomsen i den bog, han sammen med Frederik Stjernfeldt har udgivet under titlen *Kritik af den negative opbyggelighed*. I denne anmeldelse skal jeg dog begrænse mig til en omtale af Søren Ulrik Thomsens bidrag – ikke fordi Frederik Stjernfeldts ikke er væsentlig, men fordi Søren Ulrik Thomsen fremsætter nogle for os højkirkelige bemærkelsesværdige udtalelser, som jeg oprigtigt har glædet mig over og gerne vil bringe videre. Han har i mange år – siden firserne, tror jeg – abonneret på Re-formatio, og har for godt et år siden yttret villighed til at tale ved et af vore arrangementer, hvis ikke andet kom i vejen. Det var dog et tilbud!

På sit ovenfor stillede spørgsmål svarer Søren Ulrik Thomsen ikke overraskende ja. Det vil jeg faktisk også kunne – men så er det under den forudsætning, at der med oplysning og progressivitet ikke menes programmatisk kulturradikalisme, men simpel medmenneskelighed uden vammel føleri og uden at glemme den sunde fornuft. Det er vel nøjagtigt det, der ligger i det, han så klogt og rigtigt udtrykker med følgende ord: ”Bliver et samfund, som i oplysningens navn vil udrydde Gudstroen, hurtigt formørket, er livet langt fra himmelsk under et styre, som frygter fremskridtet og ikke vil anerkende det politiskes relativitet, men legitimerer sit eget diktatur i Gud.” Søren Ulrik Thomsen argumenterer med, at ”teologi og politik angår to helt forskellige områder af tilværelsen, der må tilkendes ret til i fuld suverænitet at eksistere side om side”. Ja, rigtigt. Lad os holde fast ved det.

Søren Ulrik Thomsen kommer slet ikke fra noget kirkeligt miljø, men er ikke desto mindre havnet i det: ”Man må sige, at jeg er kommet til troen via kirken, ikke omvendt, og at kirken *som institution* af samme grund spiller en vigtig rolle i de tanker, jeg her vil fremlægge”. Hvor er det dog vidunderligt! Tænk, her at få bekræftet, at troen kommer fra kirken, fra det, der høres. I stedet for at gøre kristendommen til et læseselskab med døde bogstaver, der eventuelt, men slet ikke

sikkert, kan få os til at gå i kirke, bliver den nu til *den Levendes* ord, der vækker ånden og menigheden, så genlydsordet i menigheden og dermed gudstjenesten skabes. Sådan drages vi til kirken. I størsteparten af kirkens historie er troen netop ikke opstået gennem læsning, men gennem mødet med den levende Herre i gudstjenesten. Man havde ganske simpelt ikke nogen Bibel, og havde man en, kunne man ikke læse den. Der var ældre mennesker i mine menigheder, for hvem bibellæsning var blevet en sand plage. De troede, det var en nødvendig betingelse for at være kristen. Når de klagede deres nød, sagde jeg til dem, at kristendom ikke skal være nogen plage, og at bibellæsning ikke er en betingelse. Hvis de blot gik regelmæssigt til messe (S.U.T. citerer Ingmar Bergman for at have sagt: "Uanset alt, skal du holde din gudstjeneste") og bad til deres himmelske Fader, så var de omfattet af Guds Rige og hans nåde. Måske de ad den vej kunne nå større dybder i troens liv, f.eks. en større glæde over livet, kærlighed til menneskene og taknemlighed til Faderen for frelsen i Kristus, sådan som den modtages i nadveren.

Politik handler om det, der kan ændres, religion om det, der ikke kan ændres, fornuften begriber verden, religionen forholder sig til det ubegribelige", siger S.U.T. i dette essay, der handler om fornuft og mysterium. Det er det, der er sagen for ham, eller som han udtrykker det: "for mig at se retter troen sig slet ikke mod dét, vi ikke ved, men mod det, vi *umuligt* kan vide. Jeg ved, at jeg skal dø, men kan umuligt vide, hvad døden er. Betyder det, at jeg må afstå fra at forholde mig til den? Nej, det betyder, at jeg må forholde mig til den i et andet sprog end dét, hvormed jeg ved og ikke-ved". Eller som han så prægnant og originalt udtrykker det: "Jeg tror på himmelen, og jeg tror på jorden, men ikke på alt mellem himmel og jord".

"Politik og religion skal være adskilte, men holde hinanden i skak", siger han. "Religionen skal tugte magten og relativere politikken, så ingen magthaver fristes til at tro, at han er Gud, og ingen politik bilder sig ind at kunne skabe en fuldkommen verden. Omvendt skal adskillelsen mellem de to så sikre, at religionen ikke får politisk magt, for den er "kun til indvortes brug". Det er ting, vi har hørt før, men derfor kan det alligevel være godt at få det repeteret.

Eller hvad siger I til et udtryk som: "Politik skal være kedelig. Så snart et politisk møde begynder at blive medrivende, når brystet svulmer og der er faner og fakler og blanke øjne, skal man gå hjem. For så er nøgternheden på tilbagetog og noget farligt under opsejling. Er der én ting, jeg har lært af 70'erne, så er det, at man ikke skal deponere sine transcendenslængsler i det politiske, men – ville jeg sige i dag – hvor de hører hjemme, nemlig i kirken, som altså i en slags containerfunktion indkapsler det metafysiske." Her får vi kort og kontant en fornuftig løsning på et af de helt store teologiske problemer i dag, nemlig spørgsmålet om det metafysiske i vor positivistiske tid. Selvfølgelig eksisterer det metafysiske – her har Grosbøll fuldstændig uret – men det eksisterer i denne verden kun som indkapslet i kirken, i samme forstand som inkarnationen er det

guddommelige indkapslet i Jesus Kristus, hans kirke og sakramenter. Kirken er det guddommeliges nedslag i denne verden, men så skal vi også lade være med at søge det andre steder end dér.

I essayet "Massebevægelse under minustegnet" tages bogens fællestitel om den negative opbyggelighed op. Det er negationstænkningen, som nu ikke længere er elitær, men blevet fælles tankegods, en massebevægelse. Det, som før var "plus", gores nu til "minus" og så bliver det dobbelt så fint. Der er tale om en mængde slogans, bl.a. at kunsten skal "overskride grænser", og at "resultatet er ikke det vigtigste, det er derimod processen" (vitalismen). Ud fra dette synspunkt ophæves faktisk kunsten som særskilt fænomen ved at gores til ét med "livet selv", med tidens flod, energien i det naturligt strømmende evigt foranderlige, som ikke kan rummes i former og ej heller bør hæmmes af kulturelle grænser.

I stedet for at lægge vægt bag sine ord ved at henvise til sin faglige autoritet, sin politiske eller økonomiske pondus, er det i dag blevet lige så afgørende for gennemslagskraften, at man kan påstå sig uden for det etablerede og samtidig helliggøre sine meninger ved at overbevise om, at de repræsenterer et marginaliseret synspunkt, der rummer så meget des mere sandhed, som det er ilde hørt. Aggression overfor autoritet er udtryk for særlig kritisk bevidsthed, der er mere avanceret og selvstændig end den gennemsnitlige. Knap er de første døds ofre ved naturkatastrofer registreret, før man begynder at lede efter skyldige blandt *officials*. Ud fra princippet "Et undertrykt folk har altid ret" kan den selvretfærdige politiske korrekthed frembringe en uendelig række af ofre, der har ret. Det hævdes, at de *virkelige* kunstnere er dem, der ikke kom ind på Akademiet, - men man skal nu ikke lade sig narre: "Når der er blevet kamp om retten til at være offer, er det aldeles ikke, fordi man slås om at blive slagtet, men fordi man kæmper om at blive konge."

Tæt forbundet med begæret efter at blive anerkendt som udstødt optræder et andet og nu lige så almindeligt fænomen, nemlig at definere sig selv og sit arbejde negativt. Man fortæller aldrig, hvad man holder af, går ind for o.s.v., kun hvad man tager afstand fra. Derved opnår man for det første at fremstå som svimlende dygtig og intelligent, og eftersom man aldrig vedstår sig positive værdier, undgår man for det andet at blive fastholdt på noget som helst og dermed gøre sig sårbar over for andres kritik.

S.U.T. kommer ind på mange eksempler på denne negativitet. Kun et par vil jeg her drage frem – fra rockkulturen, hvor denne negationsideologi er langt vigtigere end selv musikken. Rockkritikken er først og fremmest litterær, for det, den vurderer, er primært, hvordan de enkelte kunstnere via deres image genfortæller og varierer historien om den utilpassede teenageflokk eller desperate eners oprør mod borgermusikken, her kendt som behagesyg *mainstream*, der negeres af den ægte rock, som er grim, kantet, flosset, sort og kompromisløst enerverende. Fremragende musikere, der af en eller anden grund er begyndt at forekomme lidt

for ”pæne”, dømmes pludselig ude, mens et talentløst band, der til gengæld kan surmule på en overbevisende ny måde, rydder forsiden. Således dømmes de ”pæne” Beatles ude til fordel for de ”vilde” Rolling Stones” – på samme måde som den ”pæne” Mc Cartney i modsætning til den ”uforskammede” John Lennon, der var kæreste med en mut avantgardist af anden etnisk oprindelse.

Et eksempel til: ”Den puerilitet, man fornemmer som en understrøm i disse eksempler, bliver ikke mindst tydelig i den seksuelt provokerende kunst. Når jeg overværer et teaterstykke eller en performance, hvor aktørerne stikker dåsen op i ansigtet på mig, bliver jeg ganske rigtigt provokeret, men af en helt anden grund, end de selv tror. Jeg bliver forarget, fordi denne gestus taler ned til mig ved at forudsætte, at jeg aldrig har set en kusse før, og at mit sexliv (i det omfang det overhovedet måtte eksistere) da i hvert fald slet ikke kan sammenlignes med det, jeg her bliver præsenteret for”.

Til slut i dette essay skriver S.U.T. noget væsentligt om kunsten og dens iboende kvalitet. Kunsten er historisk, ja, men ikke kun. Den gode kunst rækker også ud over sin samtid. Den er historisk såvel som transhistorisk. Nok lever mennesket altid på sin egen tids vilkår, men samtidig deler det grundvilkår med alle andre mennesker til alle tider. I kunsten er der en iboende kvalitet, som rækker ud over de samfundsmæssige og historiske betingelser, den bliver til under. ”Der er mere i kunsten end der er i kunstneren”, som det hedder. At samfundet bevæger sig ind i en postmoderne tilstand, rummer et håb om, at den kan gøre sig fri af historiefilosofien, endelig kan blive autonom. At den ikke længere skulle sætte musik til ideologien, men frisættes som suveræn ”tænken i materialet”.

Disse meget væsentlige tanker fik mig til at erindre en debat jeg havde med nogle modernistiske fundamentalister på kirkens højrefløj. For dem drejede det sig om at gøre kristendommen *comme il faut* og spiselig og mente, at ved at modernisere sproget og undgå forældede begreber kom de det moderne menneske i møde. Jeg svarede, at kristendommen forsvare sig selv, fordi den vedrører det almenmenneskelige og går langt ud over det tidstypiske. Der er noget i kristendommen, som rækker ud over tid og sted og som mennesket altid vil kunne fatte – uanset den ydre dragt. Ydre moderniseringer, f.eks. af sproglig art, vil blot aflede opmærksomheden fra det, som det kommer an på –. Det samme fænomen har jeg mødt i teaterverdenen, hvor jeg på teatret i Stuttgart så Wagners Götterdämmerung med Odin og Thor iklædt tøj fra før 1. verdenskrig. Det virkede fuldstændig forkert – men måske netop derfor var det ”avanceret”. Meningen skulle sikkert være at gøre Wagner aktuel, hvad han bestemt ikke blev – tværtimod. Man mistede derved pointen. Fænomenet findes sandelig også i dansk teaterliv, så måske burde regissører i det hele taget tvinges til at læse Søren Ulrik Thomsen.

Sidste essay hedder *Pro ecclesia*. Her får forfatteren udtrykt nogle meget væsentlige tanker om kristendommen. De fortjener at blive citeret i deres fulde længde:

Køgt ned til Maggiterning må mit forsvar for kristendommen lyde, at den for mig at se er en civiliceret og civilicerende religion, fordi den påbyder mennesket at tro på Gud, så det hverken skal gøre sig selv til gud eller dyrke andre, som om de var Gud, og fordi den tilsiger én at tro på Kristus og dermed forhindre – både at man selv spiller offer, og at man gør andre til syndebookke. Eftersom Kristus er Guds søn, er han det ultimative offer, og fordi han har påtaget sig alle vore synder, er han den principielle syndebook: Kristus er den afgørende historiske begivenhed, efter hvilken sonofre er blevet meningsløse, fordi Kristi offer aldrig kan overgås, men har forsonet alt, hvorfor det nu er blevet muligt for det menneske, som tror, at det vil blive tilgivet, at tage sin synd på sig i stedet for at projicere den over på syndebookke, i hvis øjne man snarere skal se Kristi lidelser end uskuddets ondskab”

Han kalder disse ord for negative argumenter for kristendommen, men – siger han – det er også ”de eneste gyldige, eftersom jeg jo ikke kan gøre min position som troende gældende, så sandt som troen er et mysterium, der ikke kan argumenteres for. Men jeg kan fortælle om den.”

Dette minder mig om mine egne ord i Re-formatio 2005/4 (s.104), hvor jeg hævder, at vi ikke kan bevise kristentroen, men at vi kan påvise det umulige i at løse verdens og vore egne problemer ad ren human vej, påvise ”det umulige i at blive i immanensen, altså påvisning af absurditeten i immanensen”. Dette er jo også en slags ”negativ opbyggelighed”.

”Jeg elsker den lutherske højmesse”, skriver S.U.T., ”og krymper mig, hver gang den kritiseres af mennesker, der mener, at folk ville strømme til kirke, hvis bare gudstjenesten blev lavet om”. Her får han lejlighed til at fortælle om højkirkelighed og lavkirkelighed, af hvilke han så langt foretrækker den første. Den lutherske højmesse er – af alle kirkers messer – langt den rigeste – vel at mærke ikke i dens skrabede, men i dens mest udfoldede form. De danske salmer er litterære højdepunkter, ja ”salmerne er den lutherske kirkes røgelse, der som et vellydende takoffer stiger fra menigheden op til Gud” Det eneste, han savner i den lutherske messe, er ”måske processionen, hvor alle rejser sig, mens præsten og ministranterne kommer ind med det gyldne kors forrest og bibelen højt løftet.”

Om lavkirkelighedens prædikanter skriver han, ”at det afslappede jakkesæt er langt farligere end selv det tungeste ornat, for uden den kultiske kirkes klare udpegning af, at Det Hellige er indeholdt i sakramenterne forskyder helligheden sig kun alt for ofte til prædikanten som person.”. Det kan vi tale med om i folkekirken, hvor særlig de prælater, der mest bagtaler deres eget embede, ofte er de mest magtsyge. Det hellige ligger altså ikke i deres embede, men i deres person.

Han kommer også ind på evangelikale gudstjenester, som han har mødt dem i USA. Det kan være meget godt med livsglæden og kropsligheden, men meget ofte modsvares kropsligheden ”af det sorteste syndshysteri, ligesom den demonstrative jubels bagside er en benhård lovreligiositet”. Mange protestantiske frikirkers lovreligion forudsætter en nævenyttig kirketugt. Når det Hellige ikke som i højkirkeligheden *indkapsles* (i oblaten, embedet, indstiftelsesordene) ”slipper det

ud" og tilskrives enkeltmennesker eller særlige sociale grupper, med alle de farer, begge dele rummer. En ændring af den lutherske højmesse i lavkirkelig retning vil som en trojansk hest medføre en ganske anden teologi.

Det er imponerende, så vel bevandret S.U.T. er i teologien (og i filosofien for den sags skyld med), men han er også en sand digter, der kan formulere sig i et smukt og meningsfuldt sprog. Han kan tale sandt og ægte om kristentroen – også sin egen tro – uden at blive sentimental: "Jeg tror, at Gud har skænket mig livet som en uforskyldt nåde. Efterhånden som jeg er blevet ældre, er taknemlighed blevet en grundfølelse hos mig . . . og når jeg i det hele taget har fået så langt og så dejligt et liv, er det bestemt ikke af egen fortjeneste og må altså være en *uforskyldt nåde*."

Smuk er hans beskrivelse af gudstjenesten i en sort pinsekirke i et ludfattigt slumkvarter i Brooklyn. "Hvor var det dog mærkeligt, efter mødet med disse sorte amerikaneres taknemmelighedsteologi, tilbage i hovedrige Danmark at opleve, hvordan folk tilsyneladende bliver mere og mere utilfredse, desto bedre de får det. . . . Uden at der blev talt ét fordømmende ord fra prædikestolen, blev mødet med kirken i Brooklyn en ordentlig opsang til mig selv, der i ikke mindre grad end mine landsmænd lider af velstandens åndelige flommesyge"

Sådan kunne jeg blive ved at citere. Men inden jeg standser, vil jeg dog lige nævne hans omtale af synden: "Megen moderne kristendom taler nok om at elske Gud, men ikke om at frygte Ham, og prædiker gerne om frelsen, men ikke om den fortabelse, man jo skulle frelses fra. . . . For mig at se er synden en realitet, man lige så godt først som sidst kan tage stilling til, man slipper alligevel ikke for den, bare fordi man ikke bryder sig om begrebet. . . . Synd er nemlig noget, *de andre* begår."

Til slut opsummerer S.U.T. : *Jeg er postmodernist, så sandt som jeg altid vil forsvare kunstens autonomi overfor enhver politik, religion, filosofi, etik og tænkelig ideologi, at jeg er politisk progressiv, fordi jeg ønsker, at verden via oplysningen til stadighed må forandres til det bedre for så mange mennesker som muligt, og at jeg er kirkeligt konservativ, eftersom jeg samtidig vil, at den lutherske kirke skal bestå i sin traditionelle form som en via media i kristenheden. Og når jeg ikke anser disse ønsker for indbyrdes modstridende, skyldes det, at jeg betragter æstetikken som en selvstændig diskurs, hvis værdi netop ligger i, at den ikke restløst kan rummes i nogen anden, og at politik og religion for mig at se angår to forskellige niveauer, nemlig henholdsvis det, der kan ændres, og det, der altid vil være et vilkår: Det timelige og det evige, det relative og det absolutte.*

Der skal nok være dem, der kan rette indvendinger mod denne bog og kritisere den, men det er bare ikke mig. Jeg har undertiden jublet og hoppet i sædet af bare begejstring over visse passager. Den er ganske enkelt fremragende! Det imponerende er imidlertid ikke kun Søren Ulrik Thomsens tanker og fine formuleringer, men at en sådan bog med et sådant indhold overhovedet kan skrives og udgives i dagens Danmark. Køb den og læs den!

Liturgi

Gloria i messen

Af René Yde

Efter påkaldelsen af Herren følger i den vesterlandske messe (på søndage og ved højere fester) en prægtig lovsang af den trefoldige Gud. Den kaldes *Gloria* efter det første ord i den latinske tekst. Dette led blev oprindeligt kun sunget i liturgien ved midnatsmessen julenat på grund af forbindelsen med juleevangeliet. Omkring år 500 blev det indført som et fast led i liturgien af pave Symmakus på søndage og martyrfester, men det var kun biskopper, der måtte bruge det. Præster måtte dog anvende det påskedag, men omkring år 1000 begyndte de at bruge det også på almindelige søndage. *Gloria* bruges dog ikke i fastetiden, fordi disse dages liturgi på det tidspunkt, hvor *Gloria* blev indført, allerede var så fastlagt, at man ikke ønskede forandringer. Der kan næppe anføres teologiske grunde for ikke at anvende *Gloria* i fastetiden, medmindre man ville anføre, at den glade lovprisning ikke sommer sig i denne alvorlige bodstid.

Gloria indtager samme plads i den vesterlandske liturgi som *Trishagion* indtager i den østerlandske som lovprisning af den hellige Trefoldighed i liturgiens indledning. Efter *Kyrie*, hvor det kristne folk har anråbt Herren om forbarmelse, vender det blikket bort fra sig selv og bryder ud i lovprisning af Gud for hans frelse. *Gloria* består af to hoveddele. Det indledes med englenes lovsang fra juleevangeliet: "Ære være Gud i det højeste og fred på jorden, i mennesker velbehag!" (Luk. 2,14). Dertil føjes hymnen *Laudamus*, som nærmest består af en række akklamationer uden nogen streng og indlysende sammenhæng. Det er som kirken i denne hymne i overstrømmende glæde over forløsningen, som tog sin begyndelse med Jesu fødsel, blot lader munden løbe over med taksigelse. Den indledes med en storslået lovprisning af Gud Fader: *Vi lover dig, vi velsigner dig, vi tilbeder dig, vi ophøjer dig, vi bringer dig taksigelse for din store herlighed, Herre Gud, himmelske Konge, Gud Fader almægtige*". Kirken bringer her sin taksigelse frem for universets konge. Lovprisningen er bønnens højeste form og har intet formål uden Guds store herlighed, som simpelthen må lovprises. Derefter vender hymnen sig mod Guds Søn, ham, som blev født under englenes lovsang og som blev det Guds Lam, der bærer verdens synder: *Herre, du enbårne Søn, Jesus Kristus, Herre og Gud, Guds Lam og Faderens Søn, du, som bærer verdens synder, forbarm dig over os! Du, som bærer verdens synder, modtag vor ydmyge begæring! Du, som sidder ved Faderens højre hånd, forbarm dig over os!*" Dette er en slags litan, hvor kirken bringer taksigelse for den gerning til menneskenes frelse, som Jesus udførte på korset, og som fejres i messen. Der henvises også til Jesu gerning som vor ypperstepræst ved den himmelske hellighed. Denne store lovprisningshymne afsluttes med en storslået akklamation:

Thi du alene er hellig, du alene Herre, du alene den højeste, Jesus Kristus med Helligånden i Gud Faders herlighed. Amen.” Med det tre gange gentagne ”du alene” understreges det, at det ene og alene er Jesus Kristus, der er hen hellige og højeste Herre sammen med Helligånden i Faderens herlighed. Kirken bekender her sin tro på den ene trefoldige Gud, som lovprises i messen. Man må give Peter Schindler ret: ”Hele hymnen er en af de inderligste og prægtigste, kirkens liturgi ejer – lige så klar i dogmatikken som inderlig i bønner og skøn i formen.”

I den danske kirke er *Gloria* ikke et fast gudstjenesteled, men ligesom *Kyrie* kan det anvendes med menighedsrådets tilladelse. Det er en udbredt skik, hvor *Gloria* bruges, at menigheden i stedet for *Laudamus* synger et vers af salmen ”*Aleneste Gud i Himmerig*”, som er en versificeret gendigtning af *Gloria*. I ritualbogen er det anført, at prosateksten til *Gloria* kan synges ”på festdage eller ved særlige lejligheder”. Man kunne med rette påpege, at hver eneste søndag er en festdag eller en særlig lejlighed.

Bekendtgørelser

Tebstrup-konventet fredag den 13. oktober

Program

- Kl. 13.30 Levitmesse i Ousted kirke. Celebrant: Olav Fog
Kl. 15.00 Kaffe hos Gudrun og Olav Fog på J.P. Sørensens Vej 30, Tebstrup.
Kl. 16.00 Foredrag (taler oplyses senere) og efterfølgende samtale
Kl. 18.00 Vesper i Ousted kirke
Kl. 18.30 Spisning på Restaurant Møllebækken
Selskabeligt samvær med evt. underholdning
Kl. 21.00 (senest) Afslutning med completorium.
Pris ca 150 kr. Alle er velkomne!

Benediktinerdage på Hellig Kors

I dagene 12. – 19. oktober bor nogle af brødrene fra Östanbäck Kloster i Sverige, på Hellig Kors Kloster ved Lem. De indbyder os til at deltage i deres klosterliv for nogle dage.

Pris 250 kr. pr. døgn. Tilmelding til Hellig Kors Kloster på tlf. 9734 1142

Dryp

Huskeliste for ansøgere til præsteembeder

- Sørg for at følge mainstream og vær flexibel
- Det er dig, der skal samarbejde med menighedsrådet, ikke omvendt
- Nok skal du følge ritualerne, men hvis menigheden vil noget andet, er det den, du skal rette dig efter.
- Tal aldrig om synd og fortabelse – i hvert fald aldrig for at tage afstand fra det.
- Tal altid fordømmende om Indre Mission
- Tal altid fordømmende om Tidehverv
- Tal altid fordømmende om Højkirkeligheden
- Tal altid fordømmende om enhver, der tager kristentroen alvorlig – altså alle mørkemænd og – kvinder.
- Fortæl hvor grundtvigsk du er
- Du må gerne være morsom indtil det platte
- Du må gerne bande og være småsjofel – så er du frisk!
- Det er ingen skade til at se flot ud – mand eller kvinde! Læbestift skader ikke. Brug altid BH.
- Det er ikke så vigtigt, at du er en dygtig teolog – snarere tværtimod.
- Tal altid om kærlighed – menneskers kærlighed – så vinder du alle kvinders hjerter. Taler du om Guds kærlighed, bliver du let dogmatiserende og kedelig.
- Du må ikke være moraliserende, men sørg alligevel altid for, at kristendommen fremtræder som noget, vi mennesker skal gøre - moralsk, socialt og politisk
- Tal pænt om muhamedanismen – den er jo trods alt også en slags kristendom!

Held og lykke med ansøgningen! Den giver garanteret bid!

Nyheder fra Re-formatio's Forlag

Poul Ulsdal: Den ene hellige katolske og apostolske kirke. Essays
Peter Østerby-Jørgensen: I dette dit hus. Prædikener

Udkommer snarest

Fællesskabet KIRKELIG FORNYELSE

Formand

Pastor em. Olav Fog, J.P. Sørensens Vej 30, Tebstrup, 8660 Skanderborg. Tlf. 8653 8008.

Øvrige bestyrelsesmedlemmer

Specialkonsulent, cand. jur. Chr. Ankerstjerne Rønneberg, næstformand, Sdr. Fasanvej 20, 2000 Frederiksberg, tlf. 3645 8404

Pastor Steen Sunesen, forretningsfører. Kalmargade 41 st. tv., 8200 Århus N. tlf. 86 108 348.

E-post: steen.sunesen.@stofanet.dk

Cand. theol. René Møller Yde, bladekspeditionen, Dr. Holsts Vej 46, st. 235, 8230 Åbyhøj, tlf. 8625 9046

Generalsekretær, pastor Henrik Ertner Rasmussen, Kostskolevej 6, 2880 Bagsværd. 4444 2040

Cand. scient et stud. theol. Poul Steenberg, Blegdamsvej 74 A, 4. tv., 21 00 Kbh Ø, tlf.

3535 3016

Redaktør af Re-formatio

Pastor em. Olav Fog, J. P. Sørensens Vej 30, 8660 Skanderborg, tlf. 8653 8008

Redaktionsudvalg

Pastor em. Pouls Ulsdal, Kirkegade 88, 6700 Esbjerg, tlf. 751 3 8105

Sognepræst Peter Østerby-Jørgensen, Galtrup præstegård, 7950 Erslev, tlf. 9774 1076

RE-FORMATIO's Forlag

Pastor em. Olav Fog, J. P. Sørensens Vej 30, 8660 Skanderborg, tlf. 8653 8008. E-post:

Olavfog@tele2adsl.dk

Abonnement & medlemskab

Reformatio koster 150,- kr. årligt i abonnement og løber indtil det opsiges skriftligt. For pensionister koster det kr. 125.

Medlemskab af FKF incl. åbn. 250,- kr. årligt, for pensionister 175 kr.

Adresseændringer til forretningsføreren.

Bankforbindelse

BG-BANK, Giro 208-8142. Gaver modtages med tak.

RE-FORMATIO

Årgang 48

Juli 2006. Nr. 2

Redaktionelt. Lov og evangelium.....	34
Prædiken: René Yde: Kristi legeme.....	35
Dryp: Trosbekendelse for sækularister.....	38
Formandstale: Steen Sunesen: Er loven sat ud af kraft.	39
Læst: Jaques Ellul: Kristendommens forvanskning. Af Erik Sloth: Frihedens ord i ufrihedens historie.	51
Læst: Søren Ulrik Thomsen: Kritik af den negative opbyggelighed. Af Olav Fog: Pro ecclesia.	55
Liturgi: René Yde: Gloria i messen.....	61
Bekendtgørelser: Tebstrupkonventet og Benediktinerdage.....	62
Dryp: Huskeliste for ansøgere til præsteembeder.....	63